

Nr 138.

Av herr **Sunne m. fl.**, om vidgad statlig stipendiegivning åt studerande vid korrespondensinstitut och motsvarande muntliga undervisningsanstalter.

Vårt skolväsen har för närvarande stora svårigheter att kämpa mot, då det gäller försörjningen med lärarkrafter och skollokaler. Dessa förhållanden äro allmänt kända och väl dokumenterade. Det är att befara att svårigheterna komma att avsevärt tilltaga under den närmaste framtiden. Anledningarna härtill äro flera, såsom de höga födelsetalen under 1940-talet (antalet levande födda ökade i genomsnitt med över 30 procent i förhållande till födelsetalen under 1930-talet), kraven på höjd allmänbildnings- och utbildningsstandard samt statsfinansiella hinder för att låta skolväsendet expandera i takt med de ökade anspråken.

Om man således måste fastslå, att de offentliga skolorna och utbildningsanstalterna under viss tid framåt inte kunna väntas täcka utbildningsbehovet, är det rimligt att undersöka på vad sätt staten kan hjälpa dem, som på andra vägar än via det offentliga skolväsendet och på egen bekostnad skaffa sig utbildning för mera krävande och produktionsbefrämjande arbetsuppgifter. Det torde numera vara en allmän uppfattning, att på längre sikt den svenska uppväxande ungdomens egenskaper och utbildning är den viktigaste faktorn för upprätthållandet och höjandet av vår produktion och vår standard. Likaledes torde man vara överens om att bostadsortens läge eller ekonomiska förhållanden inte skall få stå hindrande i vägen för de utbildningssökande. Alla böra få så goda chanser som möjligt att komma fram. Staten har intresse av att ge bästa möjliga stöd, man skulle kanske också kunna tala om skyldighet.

Ser man på de stipendiemöjligheter, som staten erbjuder studerande, som på egen bekostnad utbilda sig vid privata läroanstalter, t. ex. korrespondensinstituten, som ju svara för en mycket stor del av denna utbildning, finner man att enhetliga grunder i stort sett saknas för stipendiegivningen. Ojämnheterna äro då det gäller olika kategorier så stora, att de för många ovillkorligen måste te sig direkt stötande eller oförklarliga. För korrespondensstuderande, som inrikta sig på fullständig real- eller studentexamen, erbjuder sig, enligt riksdagens beslut år 1946, vissa stipendiemöjligheter. (I samband härmed indrogos de bidrag till korrespondensstuderande, som tidigare lämnats av allmänna arvsfonden.) Dessa studerande kunna enligt bestämda grunder erhålla bidrag med högst 200 kronor per

läsår, om studierna bedrivs enskilt, och med i regel högst 300 kronor per läsår, om studierna försiggå vid s. k. kombinerade skolor med kombinerad korrespondensundervisning och muntlig undervisning. Studerande, som begagna sig av de sedan den 1 juli 1948 existerande möjligheterna att avlägga studentexamen i enskilda ämnen (särskild prövning enligt fordringarna för studentexamen) ha däremot icke någon möjlighet att få statsstipendium, om de icke avlägga fullständig studentexamen och från början uppgivit sig ämna göra detta. Det är anmärkningsvärt, att enskilda studerande, som förbereda sig för privatistexamen för erhållande av handelsgymnasiekompetens (vilket förekommit sedan 1948), icke synas ha möjlighet att få statsstipendium.

Utöver de ovan nämnda statsstipendierna för real- och studentexamensstuderande finnas sedan den 1 juli 1947 statliga stipendier för fritidsstuderande som studera allmänbildande ämnen. En förutsättning för att stipendium skall utgå under denna rubrik är emellertid, att studierna icke avse yrkesutbildning. Detta synes medföra den egendomliga omständigheten, att om en elev ansöker om statsstipendium för att genomgå exempelvis en korrespondenskurs för erhållande av kompetens som elinstallatör (med prov anordnade av kommerskollegium; för deltagande i avslutande laborations- och examensprov kan i viss utsträckning mindre bidrag erhållas men ej till avgifter för korrespondensstudierna som sådana) eller radiotelegrafist (med prov anordnade av telegrafstyrelsen) eller avläggande av fackingenjörsexamen vid korrespondensinstitut, kan han icke erhålla något statsstipendium, men om han ur sina ämneskombinationer plockar ut enskilda ämnen, som kunna falla under rubriken »Allmänbildning» och icke vid ansökan talar om att han tänker sammanfoga dessa till en utbildningskurs, så kan han för vart och ett av ämnena erhålla ett mindre stipendium. Över huvud taget verkar det att förhålla sig så att den statliga stipendiegivningen kraftigt missgynnar enskilda studerande inom de tekniska, merkantila eller därmed jämförliga praktiskt betonade områdena.

Huvudsaken är att ett mycket stort antal allvarligt arbetande ungdomar, vilka bevisligen uppnå goda studieresultat och på grundval av sina studieprestationer bli väl mottagna och få ansvarsfulla befattningar inom industri och näringsliv, få arbeta sig fram till sina studiemål utan något stöd från det allmännas sida och ofta under ganska pressande ekonomiska förhållanden. Många av dem ha betungande försörjningsplikter.

Om man ser saken realistiskt och betraktar real- och studentexamen som nödvändiga led i förstudierna för fackutbildning till vissa yrken och befattningar, blir det svårt att upprätthålla någon principiell skillnad mellan dessa och de speciellt yrkesinriktade teoretiska studierna, som skulle motivera den olikhet i stipendiegivningen, som nu föreligger.

Med hänsyn till ovan uppräknade omständigheter, och inte minst med tanke på att samhället för närvarande i högsta grad är betjänt av att de enskilda själva med begagnande av till buds stående utbildningsvägar ta

initiativ till att höja sin kompetens och skaffa sig erforderlig yrkesutbildning, teoretisk eller praktisk, synes det önskvärt att stipendiegivningen från statens sida blir mera generös och mera likformig. Man bör härvid också betänka, att staten besparas avsevärda kostnader i fråga om lärarsättningar, kostnader för undervisningslokaler m. m. och att det således är ett statsfinansiellt intresse att uppmuntra de studerande att på egen hand skaffa sig en god utbildning. En metod att stödja denna strävan hos de enskilda vore att staten helt eller delvis återbure de kursavgifter, som eleverna ha erlagt under sin studietid. Förutsättningen skulle då vara att återbäring endast ägde rum för sådana kurser som med framgång genomgåts. Av vikt vore emellertid, att stödet komme eleverna till godo så tidigt som möjligt under studietiden. Man borde därför tänka sig, att om det gäller studier, som kräva en längre tid, kanske fem eller sex år, återbäringen skulle ske efter hand, allteftersom respektive kursavsnitt framgångsrikt genomgåts.

Sammanfattningsvis kan framhållas:

att största möjliga stöd bör ges åt enskilda studerande, som på egen hand och på egen bekostnad förbereda sig för avläggande av olika examina eller erhållande av högre yrkeskompetens,

att statens stöd åt den studerande ungdomen i landet organiseras så att invändningar icke kunna göras mot den rättvisa fördelningen på olika studieområden och elevkategorier, samt

att staten har intresse av att nyttiggöra till buds stående utvägar att för närvarande begränsa kraven på kostnadskrävande utökningar av skolväsendet.

Det är önskvärt, att en utredning av frågan igångsättes och att därvid beaktas, att formerna för stipendiegivningen bli enkla och att de kontrollförfaranden, som kunna komma att rekommenderas, likaledes bli enkla och föga kostnadskrävande. Samråd med korrespondensinstitutet och motsvarande muntliga läroanstalter torde härvid vara av stort värde. Möjligt kunna de former, som för närvarande äro föreskrivna för stipendiegivningen åt fritidsstuderande värnpliktiga, ge uppslag att vidare utveckla.

Med hänsyn till vad ovan anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en översyn av bestämmelserna angående den statliga stipendiegivningen i syfte att bättre tillgodose studerande vid korrespondensinstitut och motsvarande muntliga undervisningsanstalter ej minst med hänsyn till denna undervisnings betydelse för yrkesutbildningen.

Stockholm den 25 januari 1951.

Johan Sunne.

Martin Söderquist.

John Björck.